

Nowa struktura *Positio*

Wstęp

Positio w każdym procesie beatyfikacyjnym i kanonizacyjnym odgrywa ogromną rolę, zawiera bowiem nie tylko prośbę powoda o wyniesienie na ołtarze wskazanego kandydata, ale także naukowe opracowanie, poparte świadectwem świadków i dowodami wynikającymi z autentycznych dokumentów, dotyczące jego życia, duchowości, heroicznej praktyki cnót lub męczeństwa zadanego mu z nienawiści do wiary, albo jego kultu od niepamiętnych czasów, czy – jak to będzie wnet miało miejsce w praktyce kanonizacyjnej – oddania przez niego życia w imię Ewangelii (zgodnie z najnowszym *motu proprio Maiorem hac dilectionem* papieża Franciszka z 11 lipca 2017 r.)², lub w końcu dotyczące cudu, tj. zjawiska przekraczającego prawa natury, a wyproszonego u Boga za jego przyczyną³.

¹ Doktor habilitowany, konsultor Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych w Rzymie oraz Referatu Spraw Kanonizacyjnych Krakowskiej Kurii Metropolitalnej; postulator Krakowskiej Prowincji Zakonu Karmelitów Bosych, redaktor serii „Świętość Kanonizowana”.

² Francesco, *Lettera apostolica in forma di Motu Proprio del Sommo Pontefice Francesco Maiorem hac dilectionem sull'offerta della vita*, „Bollettino” 11.07.2017, nr B0484; tekst polski: Franciszek, *Maiorem hac dilectionem*. List apostolski w formie *motu proprio* o ofiarowaniu życia, OR 38 (2017), nr 8 (394), s. 10-12.

³ Zob. A. Royo Mejía, *Positio*, w: *Diccionario general de Derecho Canónico* (opr. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano), vol. VI, Pamplona 2012, s. 274-276; por. H. Misztal, podrozdział „Przygotowanie i druk pozycji” w: *Prawo kanonizacyjne. Instytucje prawa materialnego, zarys historii, procedura*, Lublin 2003, s. 474-477.

Zgromadzony w *Positio* materiał, zwłaszcza środki dowodowe, stanowią podstawę, na bazie której członkowie organów kolegialnych Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych winni osiągnąć moralną pewność i przekonanie, by wypowiedzieć się w odniesieniu do *dubium*, tj. do tezy, jaką *Positio* zakłada. Dawniej, w Kongregacji Obrzędów, w odniesieniu do procesów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych, drukowano *Positiones* dla każdego kolejnego etapu sprawy. Mieliśmy więc *Positiones super scriptis, super non cultu, super validitate inquisitionis, super causae introductione, super miro, super tuto* i dopiero potem *super virtutibus* czy *super martyrio*, a nadto *super missae et officii celebratione*. Niekiedy tych *Positiones* było w procesie nawet 25⁴. Obecnie, od reformy dokonanej w 1983 r. przez Jana Pawła II, opracowywane są zasadniczo dla męczenników jedna *Positio* (*super martyrio*) i dla wyznawców dwie *Positiones* (*super virtutibus* et *super miro*), i tak też będzie w procesach tych, którzy dobrowolnie oddają życie (*super oblatio vite* et *super miraculo*).

Nadto w opracowaniu *Positiones* zostaje coraz bardziej udoskonalana metodologia, by były one bardziej przejrzyste, ściśle naukowe, dobrze usystematyzowane i posiadające ciągłą, progresywną numerację stron, a także bardziej syntetyczne i mniej objętościowe⁵. Chciemy zobaczyć to nieco bliżej. Najpierw jednak przywołajmy metodologię postępowania procesowego w Stolicy Apostolskiej.

1. Postępowanie procesowe w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych⁶

Po zakończeniu dochodzenia kanonicznego na szczeblu diecezjalnym i przekazaniu jego akt do Rzymu, do Kongregacji Spraw Kanoni-

⁴ A. Royo Mejía, *Positio*, s. 274.

⁵ Por. CCS, *Le Cause dei Santi. Sussidio per lo „Studium”* (a cura di V. Criuscuolo, D. Ols, R. Sarno), Città del Vaticano 2014, s. 211-245.

⁶ Zob. B. Turek, *Postępowanie procesowe w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych*, w: „Świętość kanonizowana”, t. 1: *Postępowanie kanonizacyjne*, red. Sz.T. Praškiewicz, Kraków 2008, s. 196.

zacyjnych, można wyróżnić trzy kolejne etapy w dalszym postępowaniu procesowym:

- pierwszy, niejako wstępny, to mianowanie postulatora rzymskiej fazy procesu, otwarcie akt dochodzenia diecezjalnego, ich weryfikacja i wydanie dekretu *de validitate inquisitionis dioecessanae* oraz wyznaczenie relatora;
- drugi – to właśnie nasza tematyka: przygotowanie pod kontrolą i przewodnictwem relatora *Positio* sprawy, zgodnie z jej przedmiotem, a więc na temat cnót, męczeństwa, czy też starożytnego kultu lub oddania życia przez kandydata (w myśl najnowszego motu proprio *Maiorem hac dilectionem*) oraz cudów;
- trzeci – to merytoryczna ocena w odniesieniu do przedmiotu sprawy (heroiczność cnót, męczeństwo, starożytny kult, oddanie życia, cud) oraz promulgacja odpowiednich dekretów.

2. Złożenie akt, mianowanie postulatora na etapie rzymskim i jego akceptacja przez Kongregację

Po zakończeniu dochodzenia kanonizacyjnego na terenie diecezji zebrane akta zostają złożone w Kongregacji za pośrednictwem prawnie mianowanego portatora⁷. Urzędnik, odpowiadający za przyjęcie akt, potwierdza ich oficjalne złożenie w Kongregacji, wydając zaświadczenia o ich otrzymaniu. Wówczas powód sprawy winien mianować postulatora do fazy rzymskiej procesu⁸ za pośrednictwem tzw. *Mandatum procuratoris*. Postulator musi zostać zatwierdzony przez Kongregację Spraw Kanonizacyjnych. Może nim zostać ta sama osoba, która była postulatorem na etapie diecezjalnym. Wymaga się, aby postulator rzymskiej fazy miał stałą rezydencję w Rzymie. W zakonach funkcję postulatora rzymskiego etapu procesu pełni zatwierdzony przez Kongregację Spraw Kanonizacyjnych postulator generalny. Postulator, będąc osobą fizyczną, reprezentuje przed Kongregacją powoda i zwyczajny kontakt odbywa się za jego pośrednictwem.

⁷ Art. 138 SM.

⁸ Por. H. Misztal, *Prawo kanonizacyjne*, s. 468-469.

3. Otwarcie akt sprawy i weryfikacja dochodzenia diecezjalnego

Prawnie ustanowiony postulator rzymskiego etapu postępowania procesowego zwraca się następnie do prefekta Kongregacji z prośbą o otwarcie akt dochodzenia diecezjalnego. W prośbie wyraźnie wskazuje sprawę, o jaką chodzi, podając także numer protokołu; rodzaj dochodzenia diecezjalnego (tj. na jakiej drodze sprawa jest prowadzona: heroiczności cnót, męczeństwa lub kultu od niepamiętnych czasów, czy też, niebawem, na drodze heroicznego oddania życia; diecezję, w której dochodzenie zostało przeprowadzone; a w przypadku dochodzenia diecezjalnego nad domniemanym cudem, także imię i nazwisko osoby uzdrowionej lub inne dane w przypadku niedotyczącym uzdrowienia.

W odpowiedzi na powyższą prośbę postulatora, Kongregacja wydaje reskrypt, po czym przystępuje do urzędowego otwarcia akt dochodzenia diecezjalnego, jego pierwszej (wstępnej) weryfikacji i przygotowania do oprawy, po dokonaniu której transumpt przechowuje się w Archiwum Kongregacji, podczas gdy kopia publiczna jest przekazana postulatorowi⁹.

Przy badaniu ważności dochodzenia diecezjalnego Kongregacja bada nie tyle zawartość akt sprawy i czy są one wystarczające, tj. czy zawierają odpowiednią ilość i jakość materiału dowodowego, którym się posługują w celu merytorycznego udowodnienia tezy, jaką zakładają, ale sprawdza zachowanie przepisów formalnych w postępowaniu na etapie diecezjalnym. Innymi słowy – chodzi o weryfikację ważności akt dochodzenia diecezjalnego od strony formalno-prawnej¹⁰. Dekret *de validitate* stwierdza więc, że dochodzenie diecezjalne zostało przeprowadzone zgodnie z aktualnymi normami prawnymi odnoszącymi się do spraw kanonizacyjnych, nie zaś tezę, jaką postępowanie ma udowodnić. Niektóre błędy czy niedopatrzenia w procedurze, dostrzeżone podczas badania ważności dochodzenia diecezjalnego, są sanowane przez Kon-

⁹ Tamże, s. 469.

¹⁰ Por. III, 13, 1 DMP.

gres zwyczajny Kongregacji¹¹ i zostaje to zaznaczone w dekrete *de validitate* słowami *sanatis de iure sanandis*.

4. Mianowanie relatora sprawy

Po otrzymaniu dekretu dotyczącego ważności dochodzenia diecezjalnego, postulator winien zwrócić się do prefekta Kongregacji z prośbą o mianowanie relatora sprawy do opracowania stosownej *Positio* w celu udowodnienia cnót, męczeństwa, oddania życia lub kultu od niepamiętnych czasów kandydata. Do swojej prośby postulator winien załączyć w formie pisemnej:

- prezentację sylwetki sługi Bożego, ukazać walor eklezjalny sprawy oraz wskazać na trudności, które mogą zaistnieć w prowadzeniu sprawy;
- krótki życiorys osoby, którą wskazuje jako zewnętrznego współpracownika relatora (*collaboratore esterno*), z podaniem jego kompetencji, tytułów naukowych wraz z poświadczeniem dyspozycyjności do stałej współpracy z relatorem i spotkania się z nim w określonych terminach w trakcie redagowania *Positio*. Jeśli opracowaniem *Positio* będzie zajmował się sam postulator, powinien to już zaznaczyć w prośbie o mianowanie relatora¹².

Relatora do określonej sprawy mianuje Kongres zwyczajny Kongregacji na wniosek relatora generalnego. Na nominację konkretnego relatora ma wpływ m.in. jego znajomość języka i kręgu kulturowego, z którego pochodzi kandydat do chwały ołtarzy.

Wyjątek stanowi przygotowanie *Positiones* w sprawie cudów. W aktualnej praktyce Kongregacji postulator nie zwraca się wówczas ze specjalną prośbą o nominację relatora, gdyż po stwierdzeniu ważności dochodzenia diecezjalnego dotyczącego domniemanego cudu, sprawa automatycznie przechodzi pod kompetencję podsekretarza Kongrega-

¹¹ Szerzej zob.: B. Turek, *Błędy w przygotowaniu i prowadzeniu spraw na terenie diecezji i ich reperkusje w fazie rzymskiej*, w: *Przygotowanie sprawy beatyfikacyjnej. Aktualny stan prawny*, red. W. Bar, L. Fiejdasz, Lublin 2010, s. 185-200.

¹² Zob. H. Misztal, *Prawo kanonizacyjne*, s. 472-473.

cji, z którym postulator powinien nawiązać kontakt i pod jego nadzorem opracowuje się odpowiednią *Positio*¹³.

5. Opracowanie *Positio*

Następnie – i oto zasadniczy punkt naszej refleksji – przystępuje się do drugiej zasadniczej fazy rzymskiego etapu procesu beatyfikacyjnego, tj. do prac nad przygotowaniem odpowiedniej *Positio* na temat cnót heroicznych, w przypadku wyznawcy lub na temat męczeństwa, w przypadku, kiedy kandydatem na ołtarze jest osoba, która poniosła śmierć zadaną z nienawiści do wiary. Wkrótce będą także opracowywane *Positiones* dotyczące oddania życia, w myśl *motu proprio Maiorem hac dilectionem*. Zachowuje swoją aktualność przygotowywanie *Positiones* w sprawie uznania kultu od niepamiętnych czasów, czy też dotyczące przyznania tytułu Doktora Kościoła wybranym świętym, jeśli Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych otrzyma *nihil obstat* Kongregacji Nauki Wiary w odniesieniu do *eminentem doctrinam quod attinet*¹⁴.

To nie relator – sprecyzujmy to od razu za ks. dr. Bogusławem Turkiem, podsekretarzem Kongregacji¹⁵ – opracowuje *Positio*; on nadzoruje pracę postulatora lub współpracownika zewnętrznego. Nie on wypowiada się na temat stopnia heroiczności cnót czy na temat męczeństwa. Czuwa jedynie nad przygotowaniem odpowiednich środków dowodowych. Jeśli relator nie osiągnął pewności moralnej co do heroiczności cnót sługi Bożego, czy jego męczeństwa, lub oddania życia w imię Ewangelii, nie powinien podpisywać danej *Positio*. W tym kluczu relator jest odpowiedzialny za treść *Positio*, którą podpisuje. Relator musi więc

¹³ DPM, II, 8 i 14; CCS, *Regolamento della Sacra Congregazione per le Cause dei Santi*, Città del Vaticano 2000, art. 9 §3; Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych, *Regulamin Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych*, tł. na język polski H. Misztal, w: H. Misztal, L. Fiejdasz-Buczek, *Postępowanie kanonizacyjne w diecezji lub eparchii*, Lublin 2017, s. 292; B. Turek, *Postępowanie procesowe*, s. 190-191; H. Misztal, *Prawo kanonizacyjne*, s. 494-495.

¹⁴ Ioannes Paulus II, *Constitutio apostolica de Romana Curia Pastor bonus*, 28.06.1988, AAS 80 (1988).

¹⁵ B. Turek, *Postępowanie procesowe*, s. 185.

mieć pewność moralną, że przedstawiona w *Positio* dokumentacja może być przedłożona do oceny dalszym organom kolegialnym i że pozwoli ona im członkom z moralną pewnością i przekonaniem wypowiedzieć się w odniesieniu do *dubium, an constet*, które jest tezą do udowodnienia. Dlatego też, jeśli podczas analizowania akt sprawy zaszczyły konieczność powołania jakiegoś biegłego (np. psychologa, teologa od spraw mistycyzmu, grafologa itp.), relator winien przedłożyć to na Kongresie zwyczajnym, który wezwie stosownych biegłych i ich opinie zostaną włączone do *Positio*.

Positiones są publikowane w języku przyjmowanym w Kongregacji tj. łacińskim, włoskim, francuskim, hiszpańskim lub angielskim. W niektórych szczególnych przypadkach były przyjęte *Positiones* opracowane częściowo w języku niemieckim lub portugalskim.

Jakkolwiek istnieje wspomniana już typologia *Positiones*, uzależniona od rodzaju tezy, jaką zakładają do udowodnienia (tj. *super virtutibus*¹⁶; *super martyrio*¹⁷; *super cultu ab immemorabili tempore praestito*¹⁸; *super vitae oblatione*¹⁹; *super miraculo*²⁰) oraz od materiału dowodowego, którym się posługują (czyli w sprawach *novych (recentiores)*, gdy środkiem dowodowym są dokumenty i zeznania świadków naocznych; lub *dawnych (antiquae)*, kiedy dowodzenie opiera się jedynie na dokumentacji pisanej²¹) istnieją pewne wytyczne, które odnoszą się do wszystkich.

6. Struktura i zawartość *Positio*

W ostatnich latach relatorzy Kongregacji, spotykając się z postulatorem lub ze współpracownikiem zewnętrznym rozpoczynającym pracę nad nową

¹⁶ Art. 31 § 1 SM.

¹⁷ Art. 31 § 2 SM.

¹⁸ Art. 33 § 1 SM.

¹⁹ Art. 4 MHD.

²⁰ Art. 38 SM.

²¹ *Causa potest esse recentior aut antiqua; recentior dicitur, si martyrium vel virtutes Servi Dei per orales depositiones testium de visu probari possunt; antiqua vero, cum probationes de martyrio vel virtutibus dumtaxat ex fontibus scriptis erui possunt*, NS, nr 7; por. art. 28-30 SM.

Positio, przekazują (choć nie jest to normą) kilku-, tj. pięciostronicowy tekst zatytułowany „*Struttura schematica della Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*”. Schemat ten – tak będziemy go nazywać w niniejszym artykule – *mutatis mutandis*, może być zastosowany także w pozostałych rodzajach *Positiones*. Schemat nie jest dokumentem oficjalnie zatwierdzonym i promulgowanym, ale stanowi ważny punkt odniesienia w opracowaniu *Positiones* i określa ich zawartość. Oczywiście, są to wskazania ogólne, ale wskazują one co w każdej *Positio* powinno się znaleźć, jakkolwiek należy pamiętać, że każdy relator ma swój własny styl oraz metodologię pracy. Jednak pomimo tych różnic, ogólny zarys i treść *Positio* są wspólne dla wszystkich przypadków²².

Do niedawna w skład *Positio* wchodziły: *Informatio*, *Tabella-Index testium*, *Summarium*, *Litterae postulatoriae*, *Vota theologorum censorum super Scriptis*, *Animadversiones Promotoris Generalis Fidei*, *Responsio patroni ad animadversiones*, *Documenta defensionis admitta*²³.

Według wspomnianego wcześniej *Schematu*, który – jak to potwierdzają *Positiones* złożone w ostatnich latach – każdą z nich otwiera Przedłożenie relatora (*Praesentatio* lub *Praenotatio Relatoris Causae*). Przedłożenie to, zredagowane przez relatora, wprowadza syntetycznie w problematykę sprawy, kreśli bardzo krótko sylwetkę sługi Bożego i sygnalizuje ewentualne kwestie, na które należałoby zwrócić baczniejszą uwagę podczas analizowania *Positionis*.

Kolejne jest **Wprowadzenie ogólne** (*Introduzione generale alla Positio*), zawierające następujące elementy:

- a) zwięzły szkic biograficzny sługi Bożego;
- b) historię sprawy z ewentualnym zaznaczeniem trudności na jakie napotykała i wytłumaczeniem przyczyn, które spowodowały opóźnienie w jej wprowadzeniu, jeśli przekroczyło ono trzydzieści lat;

²² Schemat jest skądinąd przedrukiem części czwartego rozdziału podręcznika *Le Cause dei Santi. Sussidio per lo „Studium”*, s. 222-235. Por. CCS, *Studium*, XXXIII Corso – 2017, *Fase romana (dépilant)*.

²³ Zob. tylko dla przykładu: SCCS, Baren. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Eliae a S. Clemente OCD, *Positio...*, Roma 1971. Por. podpunkt *La „Positio” prima del 1983*, w: CCS, *Le Cause dei Santi. Sussidio per lo „Studium”*, s. 212-214.

- c) nakreślenie waloru eklezjalnego sprawy i jej aktualności dla współczesnego Kościoła i społeczeństwa;
- d) uwypuklenie wymowy i znaczenia przykładu życia i przesłania służi Bożego dla naszych czasów;
- e) ewentualny prospekt chronologiczny życia i posługi służi Bożego.

Następną bardzo ważną częścią *Positionis* jest ***Informatio super dubio an constet de virtutibus theologalibus fide, spe, charitate tum in Deum tum in proximum, necnon de cardinalibus prudentia, iustitia, temperantia, fortitudine, iisque adnexis in grad u heroico, atque de fama sanctitatis, in casu et ad effectum de quo agitur.*** *Informatio* musi się opierać i ustawicznie się odwoływać do dowodów zgromadzonych z zeznań świadków i wynikających z dokumentów zebranych przez Komisję Historyczną. Jeśli by się okazało, że w pracy biegłych *in re historica et archivistica* znajdują się dostrzeżone później pominięcia, należy uzupełnić pod kierunkiem relatora ich pracę, aby ewentualne nowe dokumenty zostały stosownie użyte w redagowaniu *Informatio* czy później w *Udokumentowanej biografii* (*Biographia documentata Servi Dei*). *Informatio* winny więc tworzyć:

- a) krótki profil biograficzny służi Bożego z naświetleniem kontekstu historycznego i kościelnego, w którym żył;
- b) przedstawienie praktyki cnót przez służę Bożego *in genere*; szczegółowe udokumentowanie praktyki cnót *in specie*, tj. wiary nadziei i miłości (*ad Deum et ad hominem*);
- c) także udokumentowanie praktyki cnót kardynalnych: roztropności, sprawiedliwości, umiarkowania i męstwa, a nadto, zwłaszcza w odniesieniu do osób konsekrowanych, cnót im pokrewnych, tj. czystości, ubóstwa, posłuszeństwa i pokory oraz ewentualnych innych cnót szczególnie praktykowanych przez służę Bożego (np. łagodność, ewangeliczne wyrzeczenie i inne);
- d) krótki rys duchowości służi Bożego; w końcu zwięzły opis dotyczący jego *fama sanctitatis* i *fama signorum*.

Po *Informatio*, a przed *Summarium*, umieszcza się, najlepiej w faksymile, *Decretum super validitate Inquisitionis Dioecesanæ*.

Jeśli zaś chodzi o ***Summarium***, które jest kolejną bardzo ważną częścią *Positionis*, to chciejmy zaznaczyć za ks. Bogusławem Turkiem,

podsekretarzem Kongregacji, że „dzisiejsze *Summarium* to nie to samo, co dawniej *streszczenie* (...), ale to całość sprawy w krytycznym opracowaniu na podstawie zeznań świadków i zgromadzoną dokumentację”²⁴. Przywołany wcześniej *Schemat – Struttura della Positio* precyzuje, że *Summarium* winny tworzyć następujące elementy:

- a) *Tabella* lub *index testium* (tj. wykaz świadków) sporządzony w sposób wskazany już przez Benedykta XIV i praktycznie do dziś używany, a zawierający: 1) liczbę porządkową, 2) imiona i nazwiska poszczególnych świadków, 3) miejsce i datę urodzenia, 4) stan cywilny i zawód, wiek w chwili składania zeznań, 5) jakość świadka: *de visu* lub *de auditu a videntibus*, czy *ab audientibus*, z ewentualnym wskazaniem czy jest to świadek zgłoszony przez postulatora, czy też wezwany *ex officio*. Tabela może, ale nie musi zawierać kolumn z zaznaczeniem poszczególnych etapów życia sługi Bożego i cnót, które wtedy szczególnie praktykował, ze wskazaniem strony lub stron *Summarium*, gdzie z zeznań świadków to wynika;
- b) krótkie scharakteryzowanie dochodzenia diecezjalnego (czas i miejsce, liczba sesji, liczba i jakość przesłuchanych świadków, wnioski) i krytyczna ocena treści zeznań;
- c) tekst pytań (*Interrogatoria*);
- d) zeznania procesowe poszczególnych świadków poprzedzone ich zaprezentowaniem (dane personalne, który z kolei to świadek, numer sesji ze wskazaniem odpowiednich stron w *Copia Publica*; wiek świadka, kiedy znał sługę Bożego; jak długo go znał i w jakim okresie jego życia; ewentualne inne uwagi dotyczące świadka i treści jego zeznania);
- e) ewentualne oświadczenia na piśmie, przygotowane wcześniej i przedłożone w czasie zeznania lub wcześniej; dotyczy to także ewentualnych zeznań poczynionych *ne pereant probationes*.

Zasadniczo tekst zeznań świadków, ze stosownymi odniesieniami do pytań, jest opatrzone marginesowymi syntetycznymi adnotacjami o ich treści (tzw. *postille*) z progresywną ich numeracją.

²⁴ B. Turek, *Postępowanie procesowe*, s. 189, przypis 15.

W tym miejscu *Schemat* zawiera doprecyzowanie w *Nota bene*, w którym stwierdza, że w *Summarium* powinni być zaprezentowani wszyscy świadkowie, jak to było powiedziane pod literą d. Ewentualne opuszczenia części tekstu jakiegoś zeznania, uznanej za nie na temat, zostają zaznaczone wielokropkiem w kwadratowych nawiasach [...]. Mogą być też całkowicie opuszczone niektóre odpowiedzi, jeśli zostały udzielone lakonicznie (np. *tak* lub *nie*, lub *nie wiem*) i nie mają praktycznie żadnej treści. Niekiedy opuszcza się także całe zeznania, uznane za mało ważne, niewnoszące nic istotnego i powtarzające rzeczy już znane. Jednak zawsze powinien być przedstawiony każdy świadek i trzeba wyraźnie umotywować, dlaczego opuszcza się jego zeznanie.

Biographia ex documentis lub ***biographia documentata*** – to kolejna część *Positio*, na którą składają się:

- a) wprowadzenie generalne z przedstawieniem planu poszukiwań i osiągniętymi rezultatami;
- b) krytyczne przedstawienie źródeł, ze szczególnym uwzględnieniem dokumentacji zebranej podczas dochodzenia diecezjalnego, z wykazem źródeł opublikowanych i niepublikowanych, spisem konsultowanych archiwów i bibliotek i precyzyjnym wskazaniem powiązań świadectw uzyskanych tak z zeznań świadków, jak i z dokumentów, w odniesieniu do biegu życia sługi Bożego;
- c) zasadnicza bibliografia, dobrze uporządkowana w kluczu chronologicznym i podzielona na *fontes* et *studia*, z krytycznym przedłożeniem życiorysów czy innych publikacji dotyczących sługi Bożego;
- d) życiorys sługi Bożego, opracowany zgodnie z metodologią nauk historycznych, stosownie podzielony na rozdziały, pierwszy winien być precyzyjnym umiejscowieniem sługi Bożego w historycznym kontekście jego życia, a każdy z następnych powinien mieć jasno określone ramy czasowe, także ze wskazaniem lat, jakie obejmuje, już w samym tegoż rozdziale tytule;
- e) na zakończenie każdego rozdziału publikuje się ważniejsze dokumenty, odnoszące się do treści tegoż rozdziału. Dokumenty te (jak listy, relacje, akty notarialne, wypisy z dzienników...), przed ich treścią w *Positio* muszą posiadać: 1) liczbę porządkową,

- 2) miejsce powstania/wydania, 3) datę powstania, 4) krótki opis tego, co zawierają, sporządzony najlepiej kursywą, 5) dokładny odnośnik gdzie znajduje się oryginał (archiwum lub biblioteka) z ewentualnym wskazaniem także stronicy w *Copia Publica*;
- f) ostatni rozdział powinien zawierać dokładne przedłożenie dotyczące opinii świętości sługi Bożego (w myśl trynominum: *in vita, in morte et post mortem*, jak również opinii znaków (*fama signorum*), aż do naszych dni.

Także w tym miejscu *Schemat* w kolejnym *Nota bene* wskazuje, że jeśli się już posiada wydaną poważną, krytycznie opartą na źródłach i bogato udokumentowaną biografię sługi Bożego, może być ona załączona do *Positio*, i wówczas *biographia documentata* w samej *Positio* może być przedłożona w sposób bardziej zwięzły.

Pozostałe części *Positionis* są następujące:

- a) Jeśli relator uzna to za stosowne, i tylko w przypadkach bardzo szczególnych, można ewentualnie zamieścić w *Positio Summarium documentorum*, zawierające wybór ważnych dokumentów, które nie znalazły miejsca wśród dokumentów przedrukowanych w *Biographia documentata*, a uważa się, że są istotne dla sprawy, w odniesieniu do życia, praktyki cnót czy duchowości sługi Bożego.
- b) Zawsze po *Biographia documentata*, zamieszcza się natomiast *Relatio Commissionis Historicae*, która powinna odzwierciedlać pracę wykonaną przez biegłych z historii i archiwistyki oraz jej wyniki, wykaz pism sługi Bożego i dokumentów, które go dotyczą, z osądem co do ich autentyczności i wartości probacyjnej, z krótkim przedstawieniem osobowości i duchowości sługi Bożego, jaka wynika z tychże pism i dokumentów.
- c) Zamieszcza się następnie *Vota Censorum Theologorum super Scriptis Servi Dei*. Chodzi o pisma opublikowane, ale cenzorzy mogą też przeanalizować pisma niepublikowane. Ich opinie powinny zawierać przedstawienie pism i stwierdzenie dotyczące ich zgodności z wiarą i moralnością chrześcijańską.
- d) Wprawdzie nie zawiera tego *Schemat*, ale niekiedy włącza się w tym miejscu do *Positio* opinie innych biegłych (np. psychologów, teologów duchowości i ekspertów z zagadnień mistycz-

nych) dokonywane w czasie dochodzenia diecezjalnego, czy też podczas fazy rzymskiej²⁵.

- e) *Positio* winna w końcu zawierać **Declaratio de non cultu**.
- f) Dobrze opracowaną *Positio* będzie zamykał **index onomastyczny i geograficzny** oraz **spis treści**. Podkreśla się, w trzecim już *Nota bene Schematu*, że indeksy te, jak i spis treści, powinny obejmować całą *Positio* we wszystkich jej częściach, co postuluje, by miała ona jedną progresywną numerację stronic, co dzisiaj, przy składzie komputerowym, nie jest sprawą trudną. Dawniej, gdy poszczególne części były drukowane osobno, nadawano im własną numerację stronic, co sprawiało „una frammentazione interna della Positio”, i bardzo utrudniało pracę tym, którzy musieli się nad nią pochylać, by wydać urzędową o niej opinię²⁶. *Schemat* przypomina, że jedną progresywną numerację stronic *Positiones* zalecał już 2 października 1935 r. papież Pio XI²⁷. Dzisiaj *Positiones* mają rzeczywiście jedyną numerację stron, używając

²⁵ B. Turek, *Postępowanie procesowe*, s. 190.

²⁶ Zob. jedynie dla przykładu, *Positio* procesu Czciwego Sługi Bożego Jerzego Ciesielskiego, drukowaną w 1995 r., dobrze opracowaną i już przedyskutowaną przez wszystkie gremia Kongregacji, wszak kandydat na ołtarze posiada już dekret o heroicności cnót papieża Franciszka z 17 grudnia 2013 r.: *CCS, P.N. 1476, Cracovien. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Georgii Ciesielski, patrisfamilias (1929–1970). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 1995. Otóż *Positio* ta posiada następującą numerację: *Praenotatio Causae Relatoris*, s. 1-3 (liczby arabskie); *Informatio super virtutibus*, s. 5-91 (liczby arabskie); *Summarius testium, introductio*, s. 1-2 (liczby arabskie), toż *Summarius – Tabella Index Testium et Summarii*, s. I-VII (cyfry rzymskie) i *Depositiones Testium* (s. 3-543, liczby arabskie). Następnie mamy *Summarius additonalis*, a w nim: *Nihil obstat* (s. I, cyfra rzymska), *Decretum de validitate* (s. II, cyfra rzymska), *Nota praevia* (s. III-IV, cyfry rzymskie), *Archivia* (s. V-VI, cyfry rzymskie), *Bibliographia* (s. VII-XIV, cyfry rzymskie); *Pars I: De personae formatione* (s. 1-104, cyfry arabskie), *Pars II: De alterius formatione* (s. 235-257, cyfry arabskie), *Pars III: Fama sanctitatis post mortem* (s. 235-257, cyfry arabskie), oraz *Index* (s. 259-270), cyfry arabskie). W końcu mamy, już zawsze cyframi arabskimi i progresywnie: *Vota Theologorum Censorum* (s. 1-27), *Relatio Commissionis Historicae* (s. 29-44) i *Declaratio de non cultu* (s. 45-56). Są jednak *Positiones*, które każdy z tych punktów rozpoczynają od str. nr 1 i niekiedy posługują się zamiennie cyframi rzymskimi i arabskimi.

²⁷ Zob. *CCS, Leggi della Chiesa su beatificazione e canonizzazione dall'anno 993 all'anno 2000. Collezione*, ed. L. Porsi, Roma 2006, s. 377.

cyfr arabskich. Dopuszczalny wyjątek stanowi zarezerwowanie własnej numeracji, na ogół cyframi rzymskimi, dla *Praenotatio Relatoris*²⁸, i – niekiedy – także dla dodatku fotograficznego.

- g) Po spisie treści w *Positio* mile widziana jest zwięzła sekcja fotograficzna ze zdjęciami sługi Bożego, osób i miejsc z nim związanych.

7. Prawa autorskie

Jakkolwiek sprawy tej nie porusza omawiany *Schemat*, już *Regulamín* Kongregacji z 1983 r. i późniejsze zawierają stanowcze postanowienia o obowiązku zachowania praw autorskich osób opracowujących *Positio*, co wyraża się w tym, że podpisują ją (lub poszczególne jej części) ci, którzy są autorami wraz z relatorem nadzorującym pracę²⁹. Na marginesie warto zaznaczyć, że zgodnie z art. 1 ustawy z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych „przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznacze-

²⁸ Opracowaną według naszego *Schematu* jest m.in. *Positio* w procesie Czciwego Sł. B. Alojzego Kaszuby, kapucyna (nie mylmy z Czciwym Sł. B. Alojzym Kosibą, franciszkaninem), przedłożona w 2011 r. i już przedyskutowana przez wszystkie gremia, wszak sługa Boży cieszy się już dekretem heroicznego cnót. Spis treści tej *Positio* jest prosty, to niejako podsumowanie naszego powyższego wywodu: *Praenotatio Relatoris Causae* (s. V-IX, cyfry rzymskie) i potem już zawsze cyfry arabskie: *Introductio generalis* (s. 1-20), *Informatio* (s. 21-92); *Decretum super validitate Inquisitionis dioecesanae* (s. 93), *Summarium Testium* (95-250), *Biografia ex documentis* (p. 251-397), *Summarium documentorum* (s. 399-426), *Relatio Commissionis Historicae* (s. 427-431), *Vota theologorum censorum* (s. 433-440), *Declaratio de non cultu* (s. 441), *Index nominum personarum et locorum* (s. 453-454) i *Tabulae iconographicae* (s. I-XII, tym razem cyframi rzymskimi). Zob. CCS, P.N. 1824, Cracovien. seu Leopoliens. Latinorum. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Aloisii Kaszuba (in saeculo Alojzy Kazimierz Kaszuba), sacerdotis professi ex Ordine Fratrum Minorum Capucinatorum (1910-1977). *Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2011, s. 453.

²⁹ Por. *Regolamento della Sacra Congregazione per le Cause dei Santi*, Roma 1983, art. 17; *Regolamento della Congregazione per le Cause dei Santi*, Roma 2000, art. 66. Zob. H. Misztal, *Prawo kanonizacyjne*, s. 475.

nia i sposobu wyrażenia (utwór)³⁰. Przedmiotem prawa autorskiego są m.in. utwory wyrażone słowem, znakami graficznymi; utwory plastyczne, fotograficzne, architektoniczne, muzyczne i słowno-muzyczne, sceniczne, audiowizualne (w tym filmowe) i inne³¹. Zgodnie z art. 1 ust. 3 ustawy utwór jest przedmiotem prawa autorskiego od chwili ustalenia, nawet jeśli miałby postać nieukończoną. Ważne jest postanowienie ust. 4 omawianego artykułu, że twórcy przysługuje ochrona niezależnie od spełnienia jakichkolwiek formalności.

8. Merytoryczna ocena *Positiones*³²

Ocena merytoryczna materiału dowodowego zebranego w *Positio* należy do organów kolegialnych istniejących przy Kongregacji, a nie tylko do jej urzędników, jak to miało miejsce przy wydawaniu dekretu *de validitate*³³. Innymi słowy: dokumentację dotyczącą postępowania diecezjalnego ocenia Kongregacja, a dokumentację rzymskiej fazy procesu, w którą zaangażowani są także pracownicy Kongregacji, oceniają organy kolegialne istniejące przy Kongregacji, których członkowie w większości rekrutują się spoza Kongregacji i wykonują swą pracę niejako „na zlecenie”, oceniając pracę samej Kongregacji, która przecież nadzoruje opracowanie *Positio*, przyjmuje ją i dopuszcza do dyskusji. Wspomnianymi organami kolegialnymi, oceniającymi *Positiones* na temat cnót czy męczeństwa (i tak też będzie w przypadkach *oblatio vitae*) są: kongres szczególny konsultorów teologów i zebranie zwyczajne kardynałów i biskupów członków Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych.

Jednak, gdy mamy do czynienia ze sprawami historycznymi, przed dyskusją konsultorów teologów, *Positiones* dotyczące cnót i męczeństwa poddawane są ocenie konsultorów historyków, a *Positiones* o cudach,

³⁰ Dz.U. 2017.880 tj. z dnia 5 maja 2017 r.

³¹ Art. 1 ust. 2 ustawy z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

³² Sz.T. Praškiewicz, *Ocena merytoryczna sprawy w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych*, w: „Świętość kanonizowana”, t. 3: *Postępowanie beatyfikacyjne na drodze heroicności cnót*, red. Sz.T. Praškiewicz, Kraków 2009, s. 99-106.

³³ Zob. B. Turek, *Postępowanie procesowe*, s. 191-192; Sz.T. Praškiewicz, *Ocena merytoryczna*, s. 99-100.

przynajmniej w pierwszej fazie oceny, przed analizą teologiczną, są badane przez Konsultę Medyczną lub Techniczną. Przygotowane przez każdego z członków danego gremium opinie zawierają odpowiedzi *affirmative*, *negative*, lub *suspensive*. W toku dyskusji, po wysłuchaniu zdania innych, każdy konsultor może zmienić swoją opinię. Dyskusja wnosi bowiem często wiele nowych elementów dotyczących osądu sprawy i może ona wskazać na potrzebę nowych poszukiwań, do czego Kongres zwyczajny Kongregacji może zobowiązać postulację sprawy.

O wynikach merytorycznej oceny *Positiones*, tzw. *foglio di udienza* kardynał prefekt Kongregacji informuje podczas prywatnej audiencji Ojca Świętego. Tylko papież ma bowiem wyłączne prawo aprobaty kultu od niepamiętnych czasów, heroicznego cnót, męczeństwa czy oddania życia przez kandydatów na ołtarze, lub cudów wyproszonych za ich przyczyną. Jeżeli papież zatwierdzi wniosek Kongregacji, nakazuje on przygotowanie stosownego dekretu, co należy do obowiązków arcybiskupa sekretarza Kongregacji. Promulgację dekretu papież nakazuje podczas kolejnej prywatnej audiencji dla kardynała prefekta. Dekret jest oficjalnym dokumentem kończącym dany etap postępowania kanonicznego, i jego treść jest publikowana w urzędowym piśmie Stolicy Apostolskiej, tj. w „*Acta Apostolicae Sedis*”.

Riassunto

La nuova struttura della *Positio*

Dopo di aver precisato che la *Positio* investe nel processo di beatificazione e canonizzazione una capitale importanza, e quindi dopo una breve presentazione dei passi che si compiono a Roma per il procedimento della Causa prima della stesura della *Positio* (nomina del postulatore per la fase romana, apertura ed esame degli Atti per ottenere il *Decretum de validitate*, nomina del relatore ed eventualmente anche del collaboratore esterno), lo studio affronta la questione della stesura e del contenuto della *Positio*.

Dapprima viene precisata la tipologia delle *Positiones* riguardo alla tesi che si propongono a dimostrare e poi vengono delineate le singole parti della *Positio*, seguendo le indicazioni del contenute nel manuale *Le Cause dei Santi. Sussidio*

per lo „*Studium*” (Città del Vaticano 2014, p. 222–235) e nei fogli *Struttura schematica della Positio*. Dette parti sono: la *Presentazione* del Relatore, l'*Introduzione generale*, l'*Informatio*, il *Summarium*, la *Biografia documentata*, un eventuale *Summarium documentorum*, la *Relazione della Commissione Storica*, i *Voti dei teologi censori*, la *Dichiarazione de non cultu* e l'*Indice dei nomi di persona e di luogo*, quindi l'*Indice generale*, e una appropriata *Sezione iconografica*.

Si evidenziano anche i contenuti delle singole sezioni della *Positio*, si sottolinea che essa dovrebbe costituire un lavoro davvero scientifico, elaborato conformemente al metodo espositivo–sintetico, con riferimenti costanti alle fonti, e cioè alle prove raccolte sia nei documenti, sia nelle deposizioni dei testi. La figura del candidato agli altari dovrebbe essere ben situata nel contesto storico ed ecclesiale in cui è vissuto e quindi dovrebbe essere evidenziata anche la rilevanza e l'importanza del suo esempio e del suo messaggio per la Chiesa e la società di oggi.

L'articolo si chiude con la succinta descrizione dei passi circa lo studio della *Positio* da parte degli organi collegiali presso la Congregazione delle Cause dei Santi, fino all'emissione dell'appropriato *Decreto*, che viene pubblicato in *Acta Apostolicae Sedis*.

Parole chiave: processo di canonizzazione, relatore della causa, decretum de validate, *Informatio*, *Summarium*, biografia documentata, Congregazione delle Cause dei Santi